

Сергій Федорович ДЕНИСОВ,
доктор юридичних наук, професор
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

Маргарита Михайлівна ГАРИГА-ГРИХНО

кандидат історичних наук
(Чернігівський інститут інформації,
бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-
технічний університет імені академіка
Юрія Бугая», м. Чернігів)

**ПРОТИДІЯ ДИТЯЧІЙ ПОРНОГРАФІЇ
У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

У статті розглянута законодавча база, а також сучасний стан та перспективи розширення співробітництва між державами-членами Європейського Союзу у протидії найбільш небезпечним злочинам сексуального характеру щодо дітей. Підкреслюється, що захист дітей від сексуальної експлуатації та боротьба з поширенням дитячої порнографії є предметом постійної уваги держав-членів Європейського Союзу, здійснено концептуальний аналіз змісту основоположних міжнародно-правових актів, що регулюють захист дітей від сексуальної експлуатації, сексуального насильства, також акцентовано увагу на актах щодо стримування поширення дитячої порнографії з використанням сучасних інформаційних технологій. Акцентовано увагу на необхідності вдосконалення зазначеної нормативно-правової бази у сфері забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх у мережі Інтернет.

Ключові слова: *Європейський Союз, Рада Європи, Лансаротська конвенція, права дитини, кримінальний проступок, злочин, сексуальна експлуатація дітей, дитяча порнографія, торгівля дітьми, наслідки.*

Постановка проблеми. У часи глобальних мереж сучасна діяльність, що здійснюється в Інтернеті, не обмежена простором і часом, а контент, яким діляться в кіберпросторі, охоплює потенційно необмежену аудиторію. Навіть якщо доступ до певних даних обмежений, то налаштуваннями приватності здебільшого отримати доступ до них не так і складно¹. Легкість обміну даними й ілюзорне відчуття повної анонімності в Інтернеті сприяють тому, що може здійснюватися обмін мультимедійними матеріалами, які містять заборонений законом вміст. Надзвичайно тривожним і, на жаль, дедалі поширенішим явищем є викладання в мережу Інтернет зображень людей (зокрема дітей), еротичного та порнографічного характеру. Причому ці фотографії поширюють без їх відома та згоди. Європейське кримінальне законодавство усвідомлює значущість окресленої проблеми і передбачає відповідальність за поведінку, пов'язану із записом і публікацією зображень оголених осіб, які займаються сексуальними діями. Однак видається, що категорія цих караних діянь є дуже вузькою, і це потребує більш детального розгляду.

Боротьба із сексуальною експлуатацією дітей і поширенням дитячої порнографії стає дедалі актуальнішою для економічно розвинених країн, і насамперед це стосується європейських держав. Загалом поширеною проблемою у суспільстві стало розповсюдження порнографії серед дітей і підлітків, що можна вважати нав'язливим контентом телекомунікаційних мереж, сексуальна експлуатація дітей, дитяча проституція та інші форми посягання на статеву свободу й недоторканність осіб та моральність, що згубно впливають на несформовану дитячу психіку².

У міру розширення обсягу незаконного контенту відбувається і зниження вікового цензу для дітей, які залучені до злочинної діяльності. Так, ще у 2019 р. аналітики міжнародної мережі гарячих ліній з боротьби з нелегальним контентом INHO PE зафіксували зниження середнього віку жертв сексуальної експлуатації дітей – 92 % постраждалих належали до вікової групи до 13 років.

Відповідно до звітів Національного центру зниклих та експлуатованих дітей (CyberTipline), лише у 2020 р. чисельність повідомлень про випадки сексуальної експлуатації дітей зросла на 28 %, якщо порівнювати з попереднім роком. Значною мірою така динаміка була забезпечена погіршенням ситуації в країнах ЄС. Наприклад, у Польщі кількість таких повідомлень збільшилась з 78 000 до 381 000, в Іспанії – з 47 000 до 71 000, у Франції – з 71 000 до 90 000 та в Угорщині – з 58 000 до 66 000. Так, у 2019 р.

¹ INHOPE. URL: <https://www.inhope.org/EN/the-facts> (last accessed: 06.05.2023).

² Денисов С. Ф., Макаров В. О. Кримінально-правові санкції та їх застосування за злочини проти моральності: монографія. Чернівці: Десна Поліграф, 2017. 328 с.

до Румунії надійшло майже 107 000 повідомлень про сексуальну експлуатацію дітей¹.

Згідно з даними Internet Watch Foundation (IWF) за 2019 р., 9 із 10 URL-адрес, що ведуть до сайтів сексуального насильства над дітьми, були розміщені на серверах європейських країн. У «зоні віртуальної юрисдикції Нідерландів» зберігається майже 71 % матеріалів, знайдених експертами IWF, що містять зображення сексуального насильства над дітьми².

Ситуація ускладнюється також активним використанням тими, хто поширює дитячу порнографію, та організаторами сексуальної експлуатації дітей сучасних технологій, покликаних забезпечити конфіденційність обміну інформацією в соціальних мережах. Деякі ІТ-корпорації недотримуються відповідних обмежень, намагаючись обійти (наприклад, у травні 2019 р. Facebook оголосив про впровадження алгоритму фільтрації контенту в Whats App, що дозволяє ідентифікувати підозрілі зображення), але ці ініціативи зіткнулися з опором з боку користувачів, які мають побоювання за збереження своїх персональних даних³. У червні 2020 р. німецьким правоохоронцям вдалося розкрити міжнародну мережу з понад 30 000 користувачів, які здійснювали обмін між собою дитячою порнографією і підбурювали один одного до вчинення сексуальних злочинів проти дітей і підлітків, а також координували між собою відповідні дії. Однак обмеженість технічних ресурсів і недосконалість законодавства дозволили поліції затримати лише 80 членів цієї структури.

Ці обставини безпосередньо визначають високу актуальність заявленої теми. Проте підвищений інтерес до окреслених питань з боку експертного середовища зумовлений також наявністю значних прогалин у його вивченості.

Попри наявність великої чисельності досліджень, присвячених боротьбі з сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, питання міжнародного співробітництва в цій галузі порівняно малодосліджені в науковій літературі й передусім це стосується країн ЄС. Ця тема досліджена переважно в контексті суміжних питань, зокрема, в межах дослідження імплементації положень Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства⁴ в національне законодавство окремих держав або в контексті вивчення міжнародних стандартів боротьби з відповідними злочинами. Таким чином, заявлена тема ще не набула статусу самостійного об'єкта дослідження, що стало причиною фрагментарності ступеня її вивченості.

¹ CyberTipline. URL: <https://www.missingkids.org/gethelpnow/cybertipline> (last accessed: 06.05.2023).

² IWF 2019 Annual Report. Zero Tolerance. URL: <https://www.iwf.org.uk/report/iwf-2019-annual-report-zero-tolerance> (last accessed: 06.05.2023).

³ The Encryption Debate Is Over-Dead at The Hands of Facebook. URL: <https://www.forbes.com/sites/kalevleetaru/2019/07/26/the-encryption-debate-is-over-dead-at-the-hands-of-facebook/#48920b215362> (last accessed: 06.05.2023).

⁴ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення: 06.05.2023).

Питання протидії дитячій порнографії у країнах ЄС нині є недостатньо розробленими. Проте є певні наукові роботи, присвячені цій темі. Зокрема, питання дослідження шляхів і засобів протидії дитячій порнографії присвятили свої праці вітчизняні вчені: А. В. Андрушко, І. О. Бандурка, В. В. Василевич, О. М. Джу́жа, В. В. Кузнецов, О. О. Соловей¹, А. В. Савченко, П. П. Середюк, О. П. Рябчинська, М. І. Хавронюк, С. С. Яценко та ін. Зазначені науковці зробили вагомий внесок у теорію і практику боротьби з даними злочинами. Водночас у працях зазначених авторів більшість питань запобігання дитячій порнографії розглядаються лише фрагментарно².

Мета статті – дослідження та визначення перспектив вивчення та протидії між державами-членами ЄС у боротьбі з найнебезпечнішим злочинам, що мають сексуальний характер, стосовно дітей.

Виклад основного матеріалу. У Конвенції про злочини в галузі комп'ютерної інформації, укладеної в м. Будапешті 23.11.2011 р. загрозливим називають фактор використання електронної інформації для вчинення кримінальних правопорушень (ETS 185)³.

Будь-яка форма насильства (зокрема й сексуальне) щодо дітей є неприпустимою і водночас – тяжкий злочин. Результатом такого роду протиправних дій є порушення як фізичного, так і психічного здоров'я у підростаючого покоління. Безперечно, злочинні посягання з боку винних підривають і моральні, і етико-правові засади суспільних відносин.

Захист дітей від сексуальної експлуатації та протидія поширенню дитячої порнографії (від грецьких слів «*pornos*» - розпусник і «*grapho*» - пишу) – предмет особливої турботи держав-членів ЄС, які прагнуть створити цивілізоване та прогресивне середовище для гідного існування, культурного обміну, економічного співробітництва та політичної стабільності⁴. На шляху до цієї мети європейські країни мають консолідувати свої зусилля, долаючи можливі відмінності історичного, національно-традиційного та правового характеру.

Співробітництво держав у боротьбі з дитячим сексуальним насильством ґрунтується на значній регіональній європейській та міжнародній нормативно-правовій базі.

У ст. 19 Конвенції про права дитини, схваленої Генеральною Асамблеєю 20.11.1989 р., закріплено право дитини на захист від жорстокого поводження та експлуатації, у тому числі й сексуальне насильство з боку батьків, законних опікунів або будь-якої іншої особи, яка доглядає за дитиною⁵.

¹ Соловей О. О. Кримінологічна характеристика та запобігання дитячій порнографії в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2012. 19 с.

² Csepregi K., Kovacs I. On-line sexual exploitation of children, in particular the crime of child pornography. *Journal of Criminology and Criminal Law*. 2022. Vol. 60. Pp. 7-25.

³ Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність (ETS № 185) від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 06.05.2023).

⁴ Steel C.M.S., Newman E., O'Rourke S., Quayle E. Public Perceptions of Child Pornography and Child Pornography Consumers. *Archives of Sexual Behavior*. 2022. no. 51. Pp. 1173-1185.

⁵ Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 06.05.2023).

Згодом Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії був прийнятий резолюцією 54/263 від 25.05.2000 р.

Ратифікуючи Протокол, держави-учасниці висловили крайню стурбованість значною і, на жаль, зростаючою міжнародною контрабандою дітей з метою торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії; продовження практики секс-туризму, що особливо небезпечно для дітей; зростаюча доступність дитячої порнографії в Інтернеті та інших нових технологій (зокрема, міжнародна конференція з дитячої порнографії була проведена у Відні за рік до видання протоколу).

Правове встановлення, що забороняє сексуальне насильство над дітьми, є логічним продовженням і розвитком тієї норми, що міститься у ст. 9 Декларації прав дитини, прийнятої резолюцією 1386 (XIV) на 841-му пленарному засіданні Генеральної Асамблеї 20.11.1959 р. Згідно з цим актом дитина повинна бути захищена від усіх форм зневаги, жорстокості та експлуатації. Заборонена торгівля дітьми в будь-якій формі. Ці положення отримали подальший розвиток також в інших міжнародно-правових актах ООН¹.

У сучасному світі є міжнародні ініціативи, наприклад, Глобальне партнерство з припинення насильства над дітьми, Стокгольмська декларація та Програма дій Першого Всесвітнього конгресу проти комерційної сексуальної експлуатації дітей (1996), Глобальні зобов'язання Йокогами (2001), Декларація Ріо та Заклик до дій щодо запобігання та викорінення сексуальної експлуатації дітей та підлітків (2008), документи, розроблені в Глобальний альянс по боротьбі з сексуальним насильством над дітьми в Інтернеті, Віртуальна глобальна робоча група WePROTECT і т. ін. Ці міжнародні ініціативи, зокрема, вплинули на пошук ефективних способів боротьби з дитячою порнографією, дитячою проституцією і дитячим сексуальним рабством, реалізований у межах ЄС. Одним із таких результатів стало прийняття Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Лансарот, 25.10.2007 (далі – Лансаротська конвенція).

Основними цілями Лансаротської конвенції є: запобігання та боротьба з сексуальною експлуатацією та жорстоким поведінням з дітьми; захист дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та насильства; розвиток національного та міжнародного співробітництва у боротьбі із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством над дітьми (ст. 1)².

¹ Телійчук В., Жукоцький В. Отримання інформації з відкритих джерел під час виявлення та документування злочинів, пов'язаних із розповсюдженням порнографічних предметів у мережі „Інтернет”. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 290-298.

² Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (ETS No. 201) (concluded in Lanzarote, Canary Islands on 25.10.2007). URL: <https://docs.cntd.ru/document/499039123> (last accessed: 06.05.2023).

Статті 18-23 вказаної Конвенції дають правові визначення сексуальної експлуатації дітей та сексуального насильства над дітьми¹. Сексуальне насильство над дітьми визначається як вступ у статеві зносини з дитиною, яка за відповідними положеннями національного законодавства ще не досягла віку сексуальної згоди. Термін «сексуальна експлуатація» належить до двох видів злочинів: дитяча проституція і дитяча порнографія.

Держави-члени ЄС виокремлюють важливість дій ООН та Ради Європи в регулюванні питань, пов'язаних із діяльністю проти дитячої порнографії та сексуальної експлуатації дітей, включаючи проституцію та інші форми сексуального насильства над дітьми. Ці акти визначають шляхи формування та вдосконалення національних правових систем, окреслення можливих аспектів співпраці держав (у т. ч. поза ЄС) у протидії спільному соціальному злу, розробка спільних програм та планів дій у цьому напрямку.

На початку XXI ст. стає очевидною стратегія визначена ЄС власного шляху боротьби зі злочинністю будь-якого роду, зокрема такою, що посягає на фундаментальні права дітей і передусім на їхнє життя, моральне й фізичне здоров'я, недоторканність особи в будь-якому розумінні, визнану міжнародним правом².

З огляду на це можна сміливо згадати важкоконтрольовані міграційні потоки, що викликані кризою, безробіттям і тотальною бідністю, які охопили багато країн, що розвиваються, і соціально-економічно неблагополучні країни; прибуття до ЄС значної кількості біженців із країн, у яких розгорнулися бойові дії; приїзд молоді з країн з позитивною динамікою розвитку, для здобуття освіти, з метою вигідних інвестицій, розпочати власну справу, знайти роботу тощо.

Бідність, нужденність та елементарна невпорядкованість потоків мігрантів, розчарування умовами життя і праці, з якими стикаються переселенці в країнах ЄС, провокують їх на вчинення правопорушень, у тому числі спрямованих проти сексуальної недоторканності особи (наприклад, у Німеччині кількість скарг на сексуальні домагання і зґвалтування, поданих жінками у правоохоронні органи, налічує кілька тисяч). Жертвами злочинних нападів подібного роду часто стають діти й підлітки³.

Іншою проблемою, що змушує країни ЄС об'єднувати зусилля для її подолання, є поширення дитячої проституції та інших форм сексуальної експлуатації дітей самими мігрантами (найнебезпечніша форма сексуальної міграції). Особливо це актуально для приїжджих із країн, які позиціонують себе як орієнтовані на європейський менталітет, релігійні та громадські традиції (Україна, Молдова, Болгарія, Албанія та інші). Переважно такі дії

¹ Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (ETS No. 201) (concluded in Lanzarote, Canary Islands on 25.10.2007). URL: <https://docs.cntd.ru/document/499039123> (last accessed: 06.05.2023).

² Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 15.11.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 06.05.2023).

³ Денисов С. Ф., Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності, монографія / за ред. С. Ф. Денисова, Академія Державної пенітенціарної служби. Чернівці, 2018. 306 с.

супроводжуються викраденням і незаконним вивезенням дітей і підлітків на територію країн ЄС і насильницьким залученням останніх не тільки в проституцію, але й в інші форми асоціальної поведінки (бродяжництво, жебрацтво, крадіжки, вживання наркотичних засобів і психотропних речовин, алкоголю).

Країни ЄС підтвердили свої наміри боротися з викраденнями людей (у тому числі й дітей) з метою сексуальної експлуатації, ратифікувавши Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності, прийняту в Нью-Йорку 15.11.2000 Резолюцією 55/25 на 62-му пленарному засіданні 55-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, особливо жінок і дітей, і покарання за це.

Вироблення спільної для всіх країн-членів ЄС позиції з питання протидії будь-яким посяганням на сексуальну недоторканність дітей, їхнє фізичне й моральне здоров'я як одну з умов ефективності передбачає формування власної нормативно-правової бази, що враховує історичні, демографічні, географічні та інші особливості Союзу.

З метою протидії поширенню дитячої порнографії та сексуальної експлуатації дітей інституціями ЄС прийнято відповідні нормативно-правові акти, у тому числі Рамкове рішення 2004/68/ЮВС Ради ЄС від 22.12.2003 р. про боротьбу із сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією». Керуючись чинним законодавством ЄС у цій сфері, держави-члени ЄС добровільно взяли на себе зобов'язання щодо видалення будь-якої дитячої порнографії, що розміщена на відповідних територіях, а також активно й безперервно співпрацювати з іншими державами, у яких такий контент розміщений на міжнародному рівні¹.

13 грудня 2011 р. Європейський Парламент та Рада Європейського Союзу ухвалили Директиву 2011/93/ЄС про боротьбу із сексуальним насильством та експлуатацією дітей та дитячою порнографією, замінивши Рамкове рішення 2004/68/ЮВС. Це був перший всеосяжний правовий інструмент ЄС, що частково гармонізував стандарти визначення кримінальних злочинів у сфері сексуальної експлуатації та жорстокого поводження з дітьми, організації запобігання, розслідування, судового переслідування та допомоги жертвам. Відповідно до положень Директиви посилено адміністративне співробітництво між правоохоронними органами країн-членів ЄС. Зокрема, механізм попереднього відбору на посади, пов'язані із взаємодією з дітьми, включав елемент перевірки кандидатів шляхом звернення до даних системи ECRIS – European Criminal Record Database або European Criminal Records Information System.

Серйозною перешкодою для широкого викорінення дитячої порнографії в ЄС і в багатьох інших державах є різні підходи до її оцінки як злочину (немає розбіжностей в питаннях, що стосуються сексуального насильства над дітьми, хоча, наприклад, в Німеччині випадки сексуального насильства над дітьми стали кваліфікуватися як злочини, а не як

¹ Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (ETS No. 201) (concluded in Lanzarote, Canary Islands on 25.10.2007). URL: <https://docs.cntd.ru/document/499039123> (last accessed: 06.05.2023).

некримінальні правопорушення, тільки з 1998 р. відповідно до рішень міжнародного конгресу, відбувся у Стокгольмі в 1996 р.). Цей фактор призводить до неузгодженостей у національному законодавстві та сприяє поширенню дитячої порнографії «під прикриттям» дорослої людини¹.

Відмінності полягають в оцінці порнографії як соціально-правового явища. Деякі держави (Угорщина, Данія, Німеччина, Швеція, Польща, Нідерланди) допускають можливість легального обігу порнографії в «допустимих», «розумних», «обмежених» межах, тобто в режимі часткової легалізації. Саме такий підхід позиціонується як оптимальний у ЄС.

У визнанні того, що карається тільки дитяча порнографія і що порнографія поширюється серед дітей (Австрія, Естонія, Данія), а також поділі порнографічної продукції (у контексті кримінальної відповідальності за її поширення) на дві категорії: відносно допустимі («звичайна порнографія») і абсолютно неприйнятні («кваліфікована порнографія»). Останнє включає дитячу порнографію, а також зображення насильницьких і збочених сексуальних актів. Кримінальне законодавство Німеччини, Чехії, Фінляндії, Латвії базується на цій примітці.

На сучасному етапі держави ЄС повинні виробити єдину правову політику з проблеми дитячої порнографії, об'єднавши відповідальність за такі дії на внутрішньому рівні. І вирішення цієї проблеми має ґрунтуватися на визнанні вищої і безперечної цінності прав, законних інтересів, фізичного і морального здоров'я кожної дитини, а не на амбіціях і свободі поглядів законодавця.

Видається, що співробітництво країн ЄС у протидії сексуальній експлуатації дітей та поширенню дитячої порнографії на сучасному етапі зазнає відчутних труднощів і змушене долати правові перешкоди, викликані очевидною неузгодженістю національних кримінально-правових систем. Вирішити такі проблеми можна, якщо розробити єдину стратегію, здатну об'єднати зусилля всіх держав Союзу і направити їх в потрібне русло.

Законодавство України перебуває у постійній трансформації, не винятком є і проблематика незаконного обігу дитячої порнографії. Тривалий час Кримінальний кодекс (далі – КК) України містив лише ст. 301 „Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів”, однак, у цій статті не визначалося поняття „дитяча порнографія” та не передбачалася окрема відповідальність за її виготовлення, зберігання та поширення. Таким чином, перший етап розвитку кримінального права України щодо незаконного обігу дитячої порнографії можна охарактеризувати як період формування законодавства в галузі боротьби з порнографією загалом².

¹ Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32011L0093> (last accessed: 06.05.2023).

² Денисов С. Ф., Заїка Д. Є. Кримінологічна характеристика незаконного обігу дитячої порнографії за ст. 301-1 Кримінального кодексу України. *Conferința științifică internațională „OMUL, CRIMINOLOGIA, ȘTIINȚA”*, ediția a II-a Chișinău, 24 martie 2023. Pp. 289-292.

Надалі, у 2003 р. Україною було ратифіковано Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії¹, у 2005 р. – Конвенцію про кіберзлочинність (ст. 9 стосується незаконного обігу дитячої порнографії)², у 2012 р. – Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства та деякі інші нормативно-правові акти³. Попри те, що ратифікація вказаних вище нормативно-правових актів передбачає внесення змін до кримінального законодавства з метою врегулювання незаконного обігу дитячої порнографії, КК України було доповнено ст. 301-1 лише у 2021 р.⁴. Для прикладу, у сусідній Республіці Молдова Кримінальний кодекс був доповнений ст. 208-1 „Дитяча порнографія” ще у 2007 р.⁵.

Висновки. *Напрями консолідації зусиль країн-членів ЄС у протидії сексуальній експлуатації дітей та поширенню дитячої порнографії можна визначити так.*

Визнання та засвідчення на рівні Союзу прав і свобод дітей, закріплених у фундаментальних міжнародних нормативно-правових актах, як орієнтир для правотворчої діяльності та кримінальної політики кожної держави-члена ЄС.

Визнання міжнародного (транскордонного) характеру злочинів проти статевої недоторканності та морального благополуччя дітей і зв'язок цих злочинів із викраденням і торгівлею дітьми та підлітками.

Ствердження про необхідність включення в програми дошкільної (наскільки це можливо), початкової шкільної та середньої шкільної освіти інформацію про небезпеки, пов'язані з сексуальною експлуатацією і сексуальним насильством, а також інформацію про методи самозахисту, адаптовані до віку дітей і умов європейського виховання.

Розгляд внутрішньосоюзних проблем, що сприяють сексуальній експлуатації дітей та поширенню порнографічних матеріалів за участю дітей (насамперед це стосується створення режиму економічної стабільності, підвищення рівня життя людей, протидії дитячій безпритульності та насамперед ліквідації негативних наслідків неконтрольованої міграції та приведення становища біженців у встановлені міжнародним правом).

Об'єднання зусиль для боротьби з усіма формами сексуального

¹ Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії: протокол, міжнародний документ від 01.01.2000. Дата оновлення 03.04.2003. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09 (дата звернення: 06.05.2023).

² Конвенція про кіберзлочинність: конвенція, міжнародний документ від 23.11.2001. Дата оновлення 07.09.2005. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575 (дата звернення: 06.05.2023).

³ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: конвенція, міжнародний документ від 25.10.2007. Дата оновлення 20.06.2012. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (дата звернення: 06.05.2023).

⁴ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 №2341-III. Дата звернення 27.01.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

⁵ Кримінальний кодекс Республіки Молдова: Закон від 18.04.2002 №985. Дата оновлення: 18.02.2023. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135678&lang=ru.

рабства при визнанні сексуальної експлуатації дітей однією із найбільш небезпечних форм злочинної поведінки.

Фіксація та розслідування всіх випадків сексуального насильства над дітьми та поширення дитячої порнографії.

Інформаційний обмін щодо діяльності правоохоронних органів і судових рішеннях, прийнятих у справах про злочини цієї групи.

Подолання наявних особливостей криміналізації дитячої порнографії, що відображають національні, культурні, релігійні й інші особливості держав.

Усунення фрагментарності правового регулювання питань, пов'язаних із кримінальною відповідальністю за виготовлення інформаційного продукту порнографічного змісту за участю дітей та розповсюдження дитячої порнографії.

Пошук додаткових засобів і можливостей надання допомоги дітям, які стали жертвами сексуального насильства і рабства (наприклад, в Іспанії та Італії таких дітей віддають на піклування черниць у католицьких монастирях).

Забезпечення на всій території ЄС заборони професійних контактів і залучення до роботи дітей особами, раніше засудженими за сексуальну експлуатацію або сексуальне насильство над дітьми (мінімальна встановлена Лансаротською конвенцією вимога).

Прояв належної поваги до сімейних традицій виховання дітей, але водночас підвищення ролі громадського контролю за добробутом сімей, розширення перспектив не тільки державної, а й іншої допомоги неблагополучним сім'ям (волонтерської, благодійної).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисов С. Ф., Заїка Д. Є. Кримінологічна характеристика незаконного обігу дитячої порнографії за ст. 301-1 Кримінального кодексу України. *Conferința științifică internațională „OMUL, CRIMINOLOGIA, ȘTIINȚA”*, ediția a II-a Chișinău, 24 martie 2023. P. 289–292.

2. Денисов С. Ф., Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності, монографія / за ред. С. Ф. Денисова, Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2018. 306 с.

3. Денисов С. Ф., Макаров В. О. Кримінально-правові санкції та їх застосування за злочини проти моральності : монографія. Чернігів : Десна Поліграф, 2017. 328 с.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 15.11.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.

5. Конвенція про кіберзлочинність: конвенція, міжнародний документ від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

6. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

7. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: конвенція, міжнародний документ від 25.10.2007. Дата URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927.

8. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.

9. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність (ETS № 185) від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text.

10. Кримінальний кодекс Республіки Молдова : Закон від 18.04.2002 №985. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135678&lang=ru/

11. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

12. Соловей О. О. Кримінологічна характеристика та запобігання дитячій порнографії в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2012. 19 с.

13. Телійчук В., Жукоцький В. Отримання інформації з відкритих джерел під час виявлення та документування злочинів, пов'язаних із розповсюдженням порнографічних предметів у мережі „Інтернет”. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1. С. 290–298.

14. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії: протокол, міжнародний документ від 01.01.2000. Дата оновлення 03.04.2003. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09.

15. Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (ETS No. 201) (concluded in Lanzarote, Canary Islands on 25.10.2007). URL: <https://docs.cntd.ru/document/499039123/>

16. Csepregi K., Kovacks I. On-line sexual exploitation of children, in particular the crime of child pornography. *Journal of Criminology and Criminal Law*. 2022. Vol. 60. P. 7–25.

17. CyberTipline. URL: <https://www.missingkids.org/gethelpnow/cybertipline>.

18. Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32011L0093>

19. IWF 2019 Annual Report. Zero Tolerance. URL: <https://www.iwf.org.uk/report/iwf-2019-annual-report-zero-tolerance>.

20. Steel C.M.S., Newman E., O'Rourke S., Quayle E. Public Perceptions of Child Pornography and Child Pornography Consumers. *Archives of Sexual Behavior*. 2022. no. 51. Pp. 1173-1185.

21. The Encryption Debate Is Over-Dead At The Hands Of Facebook. URL: <https://www.forbes.com/sites/kalevleetaru/2019/07/26/the-encryptiondebate-is-over-dead-at-the-hands-of-facebook/#48920b215362>.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2023

Serhii F. DENYSOV,

Doctor of Law, Professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

Margarita M. HARIGA-HRYHNO,

candidate of historical sciences

(Chernihiv Institute of Information, Business and Law of the ZVO "International Scientific and Technical University named after Academician Yuriy Bugai", Chernihiv, Ukraine)

COMBATING CHILD PORNGRAPHY IN EU COUNTRIES

The article examines the legislative framework, as well as the current state and prospects for expanding cooperation between the member states of the European Union in combating the most dangerous criminal crimes of a sexual nature against children. It is emphasized that the protection of children from sexual exploitation and the fight against the spread of child pornography are the subject of constant attention of the member states of the European Union, a conceptual analysis of the content of the fundamental international legal acts regulating the protection of children from sexual exploitation and sexual violence was carried out, attention was also focused on the steps on curbing the spread of child pornography using modern information technologies. Attention is focused on the need to improve the specified legal framework in the field of ensuring the information security of minors on the Internet.

Key words: *European Union, Council of Europe, Lanzarote Convention, child rights, sexual exploitation of children, offense against morality, child pornography, child trafficking, electronic information, international cooperation.*